

ILIE IGHEL-DELEANU (1870-1938) ȘI AL SĂU DICȚIONAR DE RIME. O CARTE RARĂ

ILIE IGHEL-DELEANO (1870-1938) ET SON DICTIONNAIRE DE RIMES. UN LIVRE RARE

George Trohani *

Résumé

Une figure pittoresque de la fin du XIXème siècle et de la première moitié du XX, dans la vie littéraire roumaine a été Ilie Ighel-Deleano – éditeur et rédacteur de journaux, auteur de pièces de théâtre, traducteur, auteur de romans et de poésies ... et d'un livre rare aujourd'hui, un *Dictionnaire de rimes*, publié en 1890.

Mots clefs: Ighel, Eminescu, dictionnaire de rimes, littérature.

O figură pitorească a vieții literare românești de la sfârșitul secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului XX o reprezintă Ilie Ighel-Deleanu.

Despre el, Dimitrie R. Roșeti în *Dicționarul contemporanilor din România. 1800-1898*, nota: „poet, publicist, născut în București la 8 iunie 1870. A făcut studiile primare și gimnaziale la Pitești și apoi cele universitare în București, unde a urmat cursurile de drept. A colaborat ca redactor literar la <<Românul>>, <<Națiunea>>, <<Adevărul>>, <<Familia>>, <<Fontâna Blanduziei>> și a scris pentru teatru: *Hipnotismul*, *Păcatul*, *Voluntarul*, comedii într-un act. Versurile sale cu titlul *Melancolie* au apărut într-un volum în 1892”¹.

Peste aproape un secol, în volumul *Traian Demetrescu – Elena Farago. Corespondență*, Editura Minerva, București, 1976, la pagina 9, se reproduc două scrisori ale lui Tr. Demetrescu adresate lui Ilie Ighel-Deleanu. Iar în nota însoțitoare se spune, relativ la Ighel: „a scris: *O dragoste*, nuvelă, 1889; *Încercări critice asupra lui Eminescu*, 1890; *Banditul Simion Licinski*, roman, 1890; *Melancolie*, versuri, 1892; *Voluntarul*, idilă în versuri, f.a.; *Dragoș*, *hoțul Tecucilor*, roman, 1892; *Tîlharul Fulger*, roman, 1892; *Boala Veacului*, 1895; *Vechi și noi*, versuri, 1904”².

* Istoric asociat M.N.I.R.; doctor în istorie.

¹ Dimitrie R. Roșeti, *Dicționarul contemporanilor din România. 1800-1898*.

² *Traian Demetrescu – Elena Farago. Corespondență*, Editura Minerva, București, 1976, p. 9.

La rândul său, Dinu I. Pillat în *Itinerarii istorico-literare*, Editura Minerva, București, 1978, la paginile 63-105 comentează *Romanul de senzație în literatura română din a doua jumătate a secolului al XIX-lea*. Vorbind de Ilie Ighel spune că „romanțează biografiile de tâlhari”, el făcând trecerea de la romanul haiducesc al lui Nedea Popescu prin Panait Macri la cel tâlhăresc. La Ighel, „fost redactor pe la Românul”, „sexualismul se îmbină cu cruzimile cele mai feroce”³.

Câteva informații mai amănunțite se găsesc însă la Lucian Predescu în a sa *Enciclopedia Cugetarea*, apărută în 1941, unde la vocea Deleanu, Ilie Ighel aflăm și data decesului, ce s-a petrecut în ziua de 29 martie 1938, în București. Iar ca lucrări apărute mai sunt de menționat *Carmen Sylva, poezile unei regine*, traducere, 1897, precum și teza sa de licență *Divorțul*, 1900.

Din alte lucrări, apărute mai mult sau mai puțin recent, mai aflăm că Ilie Ighel, printre alele, a fost redactor al revistei bilunare „Ecoul. Revistă pentru Litere – Arte – Știință”, care a apărut în doar șase numere între 15 martie și iunie 1895⁴. Este de remarcat că în ultimul număr apărut, este publicată pentru prima dată o scurtă traducere din *Luceafărul* lui Mihai Eminescu în limba germană. Traducerea este datorată lui Edgar von Herz.

Și fiindcă veni vorba de Eminescu, menționăm că în 1976 apărea sub auspiciile editurii Albatros, al său *Dicționar de rime*. Editorul cărții este Marin Bucur care în *Prefață* face și un expozeu asupra unor astfel de dicționare. Printre contemporanii lui Eminescu, „în epocă la noi” sunt amintiți Brochet și Senea, cu un *Dicționar de rime*, apărut la București, la editura librarului Pinath, în 1890 (fig. 1-2), precum și Timoleon G. Nebunelli, cu al său *Dicționarul complet de rime*, Galați, f.a.

Ajungem astfel la *Dicționarul Literaturii Române de la origini pînă la 1900*, apărut în 1979, la București, în Editura Academiei, unde la vocea Ighel-Deleanu Ilie (1870 – 1938), autoarea G. D. (Gabriela Drăgoi) scrie printre altele: „versurile (lui), deși prozaice, sînt bine meșteșugite, chiar cu o anume armonie a sonurilor. De altfel, în 1890 i-ar fi apărut, nesemnată, o primă fascicolă dintr-un dicționar de rime” (s.n.). Ori tocmai acest dubitativ „i-ar fi” denotă că autoarea nu a putut verifica existența *Dicționarului de Rime*, cartea nefigurând în colecțiile Bibliotecii Academiei Române.

Numai că revenind la Eminescu, în 1890 când Ilie Ighel a publicat *Încercare critică asupra lui Eminescu*, cu prețul de 50 bani, pe contrapagina foii de titlu sub mențiunea „De acelaș” este trecut: „A. Fascicola *Întîiul Dicționar Românesc de Rime* făcut de Ilie Ighel publicist București, 1890”.

³ Dinu I. Pillat, *Itinerarii istorico-literare*, Editura Minerva, București, 1978, pp. 63-105, *passim*.

⁴ G. Răduică și N. Răduică, *Dicționarul Presei Românești*, Editura Științifică, București, 1995, p. 175, nr. 2582.

Prin urmare despre un *Dicționar de rime* al lui Ilie Ighel, în afara acestei mențiuni publicitare, doar Gabriela Drăgoi face o vagă aluzie. În rest tăcere ...

Din cele spuse mai sus reiese că în prima parte a anului 1890 ar fi apărut două *Dicționare de rime* – unul al lui Brochet și Senea și un altul al lui ... Ighel. Dar cel al lui Ighel a apărut oare cu adevărat?

Punem întrebarea retorică deoarece în lucrarea *Bibliografia Românească Modernă, 1831-1918*, vol. II, editată de Biblioteca Academiei Române din București, în anul 1986, la pag. 669 se menționează: (I.A. Candrea și Ilie Ighel Deleanu) *Dicționar de rime*, București, Edit. Librăriei Pinath, 1890, 12x18 cm, 48 pp., iar Cota de la Biblioteca Academiei este I 409687. Respectivul Dicționar este cel scris de Brochet și Senea ...⁵. (fig. 3). Iar în *Prefață* autorii spun că au alcătuit un dicționar ce este „**primul în felul seu**, care apare în limba română”. (fig. 4-5). Dar Brochet și Senea este pseudonimul literar al filologului și folcloristului ... Ioan Aurel Candrea⁶ (1872 – 1950), la naștere numindu-se A. Hecht. Prin urmare, autorii *Bibliografiei Românești Moderne* au unit cele două Dicționare într-unul singur, alăturându-i pe cei doi autori ...

Dar iată, colecțiile particulare își fac și de data aceasta datoria ... Proba existenței Dicționarului lui Ilie Deleanu-Ighel – un exemplar, în formatul de 15 x 10 cm⁷, pe a cărui foaie de titlu ce este și copertă scrie : A. FASCICOLA / ÎNTÎIUL / DICȚIONAR ROMÂNESC / DE / RIME / FĂCUT DE / ILIE IGHEL publicist / BUCUREȘTI / Tipografia Frații Popescu Calea Călărașilor 1, / 1890" (fig. 6).

Concluzia – în 1890 au apărut două Dicționare de rime ce s-au vrut a fi, fiecare în parte, primul (întîiul) ...

⁵ Informație primită de la doamna Maria Rafailă, de la Biblioteca Academiei, pentru care-i mulțumim.

⁶ M. Straje, *Dicționar de pseudonime* ..., Editura Minerva, București, 1973, pp. 102, 121-122.

⁷ Exemplarul provine din Biblioteca Părintelui meu, Nicolae Trohani (1912-2003), mare admirator al lui Mihai Eminescu, care de altfel ne-a și semnalat raritatea lucrării.

Fig. 1. Brochet și Senea, *Dicționar de rime*, coperta
 Brochet et Senea, *Dictionar de rime*, la couverture du livre

DICȚIONAR DE RIME

*Conținând toate cuvintele românești
așezate după rimă și accent în
ordine alfabetică.*

DE
Brochet și Senea

La poesia non muore !

Bernardino Zendriai

BUCURESCI

Editura Librăriei Pinath, Calea Văcăresci 33.

1890

Fig. 2. Brochet și Senea, *Dicționar de rime*, pagina de Titlu
Brochet et Senea, *Dicționar de rime*, la page de Titre

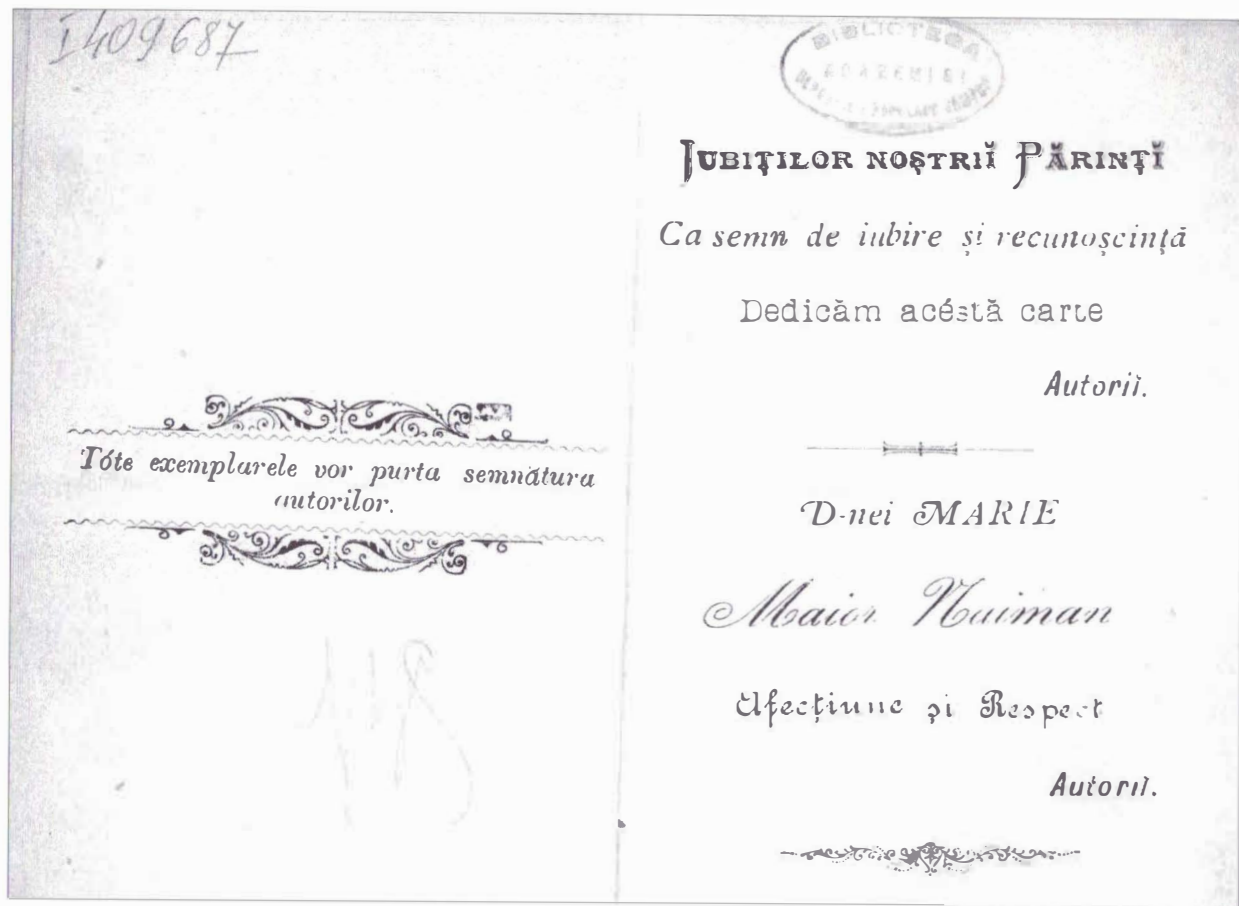

Fig. 3. Brochet și Senea, *Dicționar de rime*, pagina cu cota de la Biblioteca Academiei și pagina cu mulțumirile autorilor Brochet et Senea, *Dicționar de rime*, la page avec la cote de la Bibliothèque de l'Académie et la page avec les remerciements des auteurs

rimei în grupele mai mari, am subîmpărțit grupele de cuvinte cu aceeași terminațiune în altele mai mici, după vocala sau consona care precede terminațiunea, și le-am așezat în ordine alfabetică.

Ast-fel, spre a putea găsi o rimă la cuvântul **tenor**, ar fi fost greu de a căuta într-o grupă de peste 500 cuvinte, ce cuprind această terminațiune. Subîmpărțindu-le însă în grupe mai mici găsim imediat cuvântul **sonor** în grupa celor în **nor**.

Aceasta pentru cuvintele cu accentul pe ultima silabă.

Cât pentru cuvintele cu accentul pe penultimă sau antepenultimă, le-am clasificat asemenea după finala lor, însă în grupe deosebite, după cuvintele care se aseamănă în penultimă și ultimă, sau a căror terminațiune numai, fiind aceeași, au accentul pe aceeași silabă.

Ast-fel, pentru ca să găsim rima la cuvântul **darnic**, căutăm prin terminațiunea **ic**, grupa celor în **arnic** și găsim ca rimă: **amarnic**, **harnic**, **paharnic**, etc.

Pentru a evita la unele terminațiuni o aglomera-re zăclănică de cuvinte provenite din flexiune am pus o notiță în paranteză, prin care se a-

trage atențiunea asupra cuvintelor ce sunt a se adăuga la acea terminațiune.

Spre a putea fi siguri de proveniența adevărat românească a cuvintelor (afară de termenii tehnici, care nu au nume corespunzător în l. română), am consultat dicționarul româno-german de **D-1 LAZĂR ȘĂINEANU**, un lezaur prețios având completa nomenclatură a vocabularului românesc.

Terminăm prin a ruga pe cititori de a fi mai indulgenți față de greșelile ce s'ar putea ivi, având în vedere că autorii nu au avut de consultat în această privință nici o lucrare anterioară.

AUTORII.

Fig. 4. Brochet și Senea, *Dicționar de rime*, Prefața, prima pagină
Brochet et Senea, *Dicționar de rime*, Préface, première page

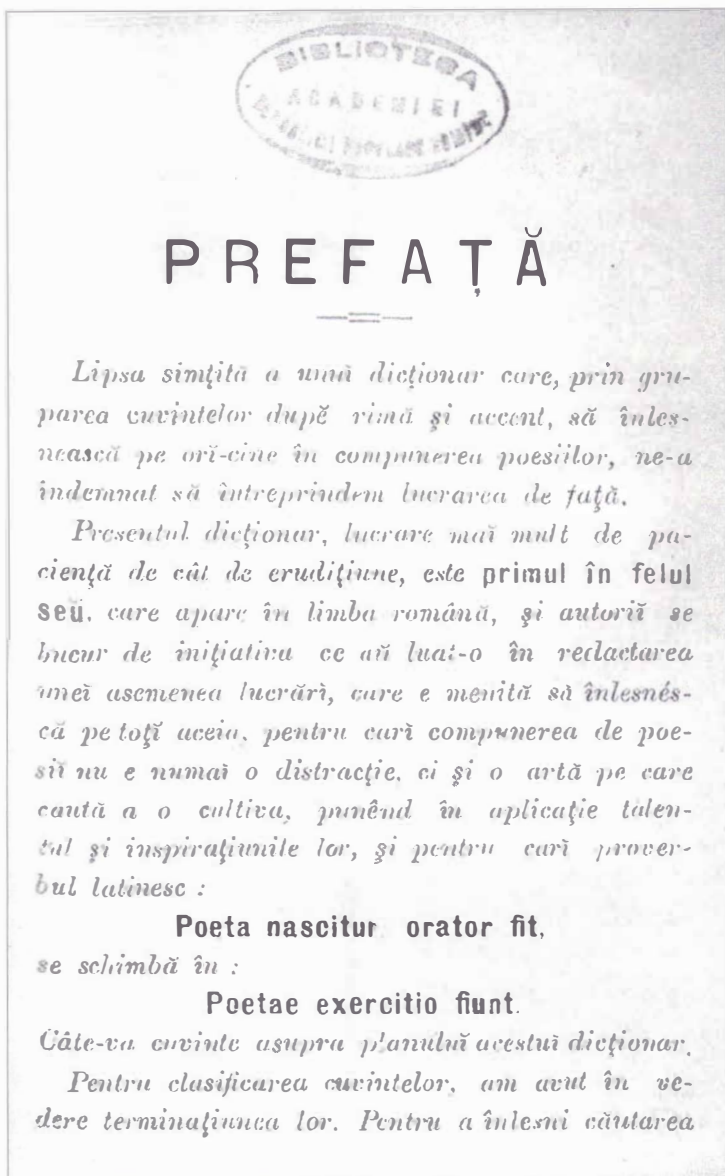

Fig. 5. Brochet și Senea, *Dicționar de rime*, Prefața, pagina a doua
 Brochet et Senea, *Dicționar de rime*, Préface, deuxième page

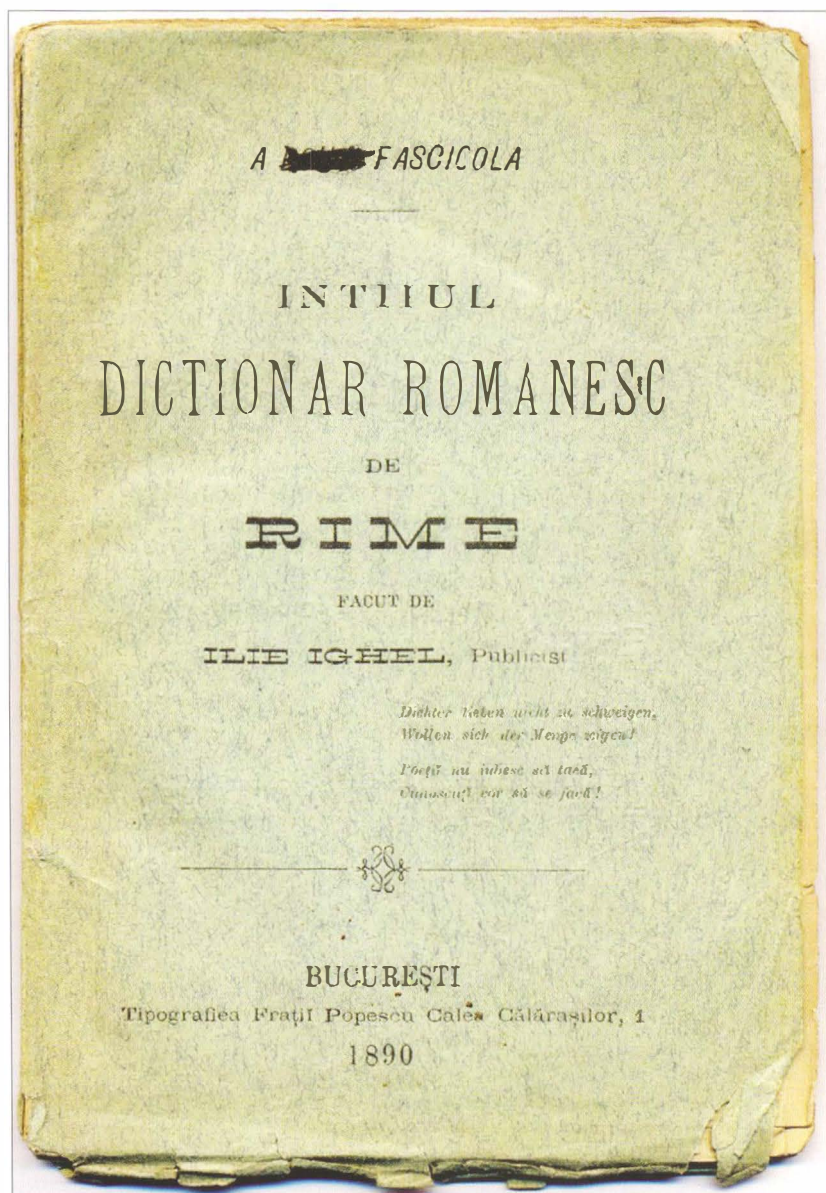

Fig. 6. Ilie (Deleanu) Ighel, *Dicționar de rime*, coperta Ilie
(Deleanu) Ighel, *Dicționar de rime*, la couverture du livre

